

L'eclosió del nacionalisme balear

La dècada dels noranta ha significat a les Illes la tercera, i més intensa, onada de creació de grups nacionalistes, que han acabat convertint-se ja en una vertadera constel·lació de sigles, que treballen en els més diversos àmbits de la vida balear.

Són prop de vint organitzacions que actuen en els àmbits polític, cultural, cívic o sindical. N'hi ha que són poca cosa més que les sigles que les identifiquen, però en conjunt no es pot negar que el nacionalisme ha avançat durant aquesta dècada a Balears. És, de moment, la tercera fase d'un llarg procés que va començar a les acaballes de la dictadura de Franco.

Nacionalistes contra el dictador. A final dels seixanta i principi dels setanta, el local de l'Obra Cultural Balear (OCB, fundada el 1962) va ser el lloc de reunió de bona part de l'antifranquisme nacionalista. Fruit de l'activisme en el si de l'OCB, confluint amb sindicalistes i d'altres sectors opositors, va néixer el 1976 el PSI (Partit Socialista de les Illes) que l'any següent es va convertir en el PSI-PSM i poc després es va fer conèixer, fins avui, simplement com a PSM, el partit que després de 22 anys ha aconseguit esdevenir la tercera força a les Illes, darrere del PP i del PSOE. Poc després de néixer el de Mallorca, apareixia, el 1977, el PS Menorca. Tots dos partits col·laboren estretament des d'aleshores, tot i mantenir la sobirania illenca.

Persones que ajudaren a fundar el PSM a Mallorca també participaren en la creació, el 1977, de la Unió de Pagesos de Mallorca (UPM), un sindicat agrari d'arrel mallorquinista que avui és la principal força sindical que lluita per la supervivència de la mal-

ARXIU / JOAN CELIA

mesa pagesia mallorquina. També en el món sindical, el 1977 aparegué el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes (STEI), de caràcter nacionalista i centrat exclusivament en l'ensenyament, àmbit en què avui és el més votat.

Amb menys ressò també existiren entre 1973 i 1977 grups polítics nacionalistes molt minoritaris o d'èfmera vida com el PSAN, el GASI (Grup Autonomista i Socialista de les Illes), Col·lectiu Socialista i Nacionalista, l'Aliança Nacional Mallorquina (ANM), el Moviment d'Alliberament Nacional (MAN) o el PNM (Partit Nacionalista de Mallorca). El GASI, el PNM i independents formaren la Unió Autonomista que es pre-

sentà a les eleccions de 1977. Poc després de fracassar electoralment va desaparèixer.

D'aquesta primera onada nacionalista en quedà políticament el PSM —afeblit amb algunes escissions i fugides de militants cap el PSOE—, un incipient sindicalisme nacionalista i una OCB que va continuar el seu caràcter reivindicatiu. Segurament els ajudà a tots, ni que fos com a font per a beure teoria i entusiasme, el Congrés de Cultura Catalana que entre 1976 i 1977 aconseguí mobilitzar molts sectors nacionals. Exemple d'aquest ànim reivindicatiu és que després de les eleccions —desaparició d'UA, fracàs del PSI (que es presentava dins Unitat Socialista)...— el nacionalisme va ser l'im-

El gran mosaic popular de la plaça Major reivindicant per a Balears la condició de comunitat històrica, durant la Diada del maig de 1996. Les mobilitzacions en favor de la normalització i l'autogovern treuen al carrer cada primavera milers de mallorquins.

ARXIU / JOAN CELIÀ

El Corre-llengua, edició de 1996, organitzat per l'activa Plata-forma de Joves de Mallorca per la Llengua. Aquest col·lectiu és format avui per més de 600 voluntaris.

pulsor de la gran Diada del 29 d'octubre de 1977 sota el lema "Volem l'Estatut".

Lluny de les expectatives. La dècada es divideix en dues parts. La primera, tot i que les institucions autonòmiques comencen a funcionar (1983), no és una bona època pel nacionalisme. Si deixam de banda el creixement del sindicalisme de caire nacionalista, ens trobam amb un PSM (Mallorca) que, a inicis de la dècada, sofreix una profunda crisi provocada per una escissió de l'ala esquerrana, i per uns resultats en les primeres eleccions al Parlament que, com en el cas dels nacionalistes menorquins, queden molt lluny de les expectatives.

A final de la dècada el nacionalisme polític comença a bellugar-se de bell nou. El PSM entra en una nova crisi, com a conseqüència de la qual surten alguns militants que formaran la secció insular d'ERC, després de les eleccions europees de 1989.

Uns anys abans, coincidint amb el Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986), apareix el Moviment de Defensa de la Terra (MDT). Aquesta formació es va escindir l'any següent en dos grups, un dels

A les Balears funcionen prop de vint organitzacions nacionalistes treballant en els àmbits polític, cultural, sindical o cívic.

després de la desaparició de l'Entesa de l'Esquerra de Menorca).

El 1993 marca l'aparició d'un nou partit nacionalista, producte de la refundació de l'antiga Unió Mallorquina que fins aleshores es deia "regionalista", amb la Unió Independent de Mallorca (que tenia un diputat de 1991) i la Convergència Balear (sense representació i que era formada per antics membres de la UCD i del CDS). A partir d'aquest moment, UM adopta el nacionalisme de centre com a definició política i aconsegueix dos diputats a les eleccions de 1995.

Aquestes eleccions, per altra banda, marquen una nova escissió de l'independentisme. La secció insular d'ERC fa una campanya molt radical que no serà del gust de la direcció del partit a Barcelona. L'enfrontament intern acabarà amb l'escissió d'un bloc que formarà el Lobby per la Independència, com a grup d'activisme no electoral. ERC manté les sigles amb un nou equip dirigent, i ha

quals va formar la candidatura Catalunya Lliure a les eleccions europees de 1987. Com que solament va aconseguir 666 vots va acabar esvaint-se. En l'àmbit cívic el 1986 és l'any de l'aparició de La Crida a la Solidaritat.

El 1988, després de les primeres crisis importants del PSOE, un grup eivissenc de socialistes entren en contacte amb el PSM i formen a les Pitiüses l'Entesa Nacionalista i Ecologista (ENE),

que mai no ha aconseguit representació parlamentària però que ha permès de vertebrar el nacionalisme polític esquerrà a les tres

aconseguit un considerable suport electoral a les Pitiüses, tot i no tenir representació institucional.

Si el nacionalisme polític s'ha mogut força durant els noranta, encara és més actiu en altres àmbits. L'OCB recupera l'antic caràcter reivindicatiu a partir de 1995. El mes de maig convoca la Diada per la Llengua, amb un èxit impressionant (unes 20.000 persones) que significa l'inici de les mobilitzacions anuals en favor de la normalització i l'autogovern que cada primavera treuen al carrer milers de mallorquins. A més, l'entitat ha superat els 3.000 socis i aglutina una massa social (socis més col·laboradors i simpatitzants) superior a les 5.000 persones.

Col·laborant amb les mobilitzacions de l'OCB s'hi troba la Plataforma de Joves de Mallorca per la Llengua, creada el juliol de 1994 i que avui és formada per més de 600 voluntaris. L'abril de 1995 fan el primer Correllengua com a acte en favor de la llengua, que repeteixen el 1996, i l'Acampallengua de 1997, amb milers de participants. Els Joves per la Llengua s'han convertit en un vertader lobby que pressiona les institucions i empreses en favor de la normalització. Fins i tot ha aconseguit que algunes grans superfícies comercials retolin també en català.

També en el món juvenil, els noranta veuen l'aparició del BEI (Bloc d'Estudiants Independentistes, 1992) que ha assolit la categoria de segon sindicat estudiantil a la Universitat de les Illes Balears (UIB), com també la fusió de les Joventuts Nacionalistes de les Illes (JNI) amb les Joventuts d'Unió Mallorquina per formar la Joventut Nacionalista de Mallorca (JNM), una organització que conjuntament amb les JERC (Joves d'ERC) i JEN-PSM, (Joventuts d'Esquerra Nacionalista-PSM) nodreixen en bona part altres iniciatives nacionalistes o de reivindicació juvenil (in-

submisos, antimilitarisme, pacifisme...)

En el món sindical, el 1993 apareix l'STIB (Sindicat de Treballadors de les Illes Bale-

ars) amb una representativitat encara llunyana dels grans sindicats, però interessant per ser el primer intent de sindicalisme nacional no sectorial a Balears.

El 1995 un grup d'intel·lectuals (entre d'altres, Pere Fullana, Joan F. López Casanovas, Francesc Bujosa, Damià Pons, Miquel Alenyà, Antoni Quintana, Andreu Murillo...), creen Sus, Balears, un fòrum virtual de debat, sense seu ni reunions físiques, que discuteix en documents teòrics temes diversos i que s'ha distingit sobretot en la defensa del 31 de desembre com a Diada Nacional de Mallorca.

La darrera incorporació al nacionalisme de les Balears ha estat l'Alternativa per Mallorca, de caire civil i independentista.

En el passat any, a Menorca apareix Acció Cultural, que organitza els actes de la Diada per la Llengua i l'Autogovern; mentre que a les Pitiüses va adquirint protagonisme la secció de l'OCB a Formentera (relacionada amb l'antic Col·lectiu Bassetja) i a Eivissa persones relacionades amb el món docent i intel·lectual intenten fer quallar alguna organització de tipus nacionalista cívica o cultural. Pel que fa a l'àmbit estrictament polític, a Eivissa funciona durant els noranta el grupuscular Col·lectiu Independentista Revolucionari d'Eivissa

ARXIU / JOAN CELIÀ

(CIRE) que manté contactes amb la PUA (Plataforma d'Unitat d'Acció) del Principat.

La darrera aportació al nacionalisme a Balears ha estat la creació el passat desembre d'Alternativa per Mallorca com a intent d'agrupar els sectors fins ara dispersos del nacionalisme independentista.

Tot plegat una llarga llista de sigles i per bé que en alguns casos, sobretot en les organitzacions modestes, el poliactivisme hi és present, no es pot amagar que en aquestes tres fases successives el nacionalisme ha anat incrementant força la presència en la societat, sobretot en aquesta dècada.

Miquel Payeras

Imatge de la darrera Diada per la Llengua i l'Autogovern, a Palma, el maig de 1997. El nacionalisme, gràcies entre d'altres raons a les mobilitzacions cíviques, ha anat incrementant força la presència en la societat.